

Theory U en Opstellingen Werk, een bijzondere ontmoeting met Otto Scharmer en Arawana Hayashi

19 oktober 2011:

'Komt u voor het roeien of voor MIT?' vraagt de immigration officer wanneer ik na een uur aan de beurt ben. Tegenwoordig duurt het langer om de USA binnen te komen dan om Rusland binnen te mogen, het land waar ik net vandaan kom. Terwijl ik mijn rechterhand op het vingerafdrukapparaat leg gaat hij gezellig verder: 'Ik weet niet of roeien en studeren wel samen gaat'. Intussen wordt naast mij een Nederlandse student die hier voor roeien is tussen twee agenten afgevoerd, ongetwijfeld 'voor nadere inspectie'. 'Weet je van wie ze hadden moeten leren roeien? Van de Vikingen! Die zijn helemaal hierheen geroeid!' Weer wat wijzer stap ik de nieuwe wereld in.

Ik ben in Boston om een paar dagen te experimenteren met Otto Scharmer, die een bekende veranderaar is aan het Sloan Institute, de management afdeling van het MIT. Die Otto is sinds een paar jaar een beroemde man, maar het is leuk om gewoon twee dagen samen met een groep van in totaal 11 geïnteresseerden te experimenteren met opstellingen. Arawana Hayashi, die in het Presencing Institute de tak van het Social Presencing Theatre ontwikkelt, heeft een aantal mensen uit de USA uitgenodigd. Ze vliegen vanuit het hele land binnen. Vanuit Europa zijn we met zijn drieën: Maria Sturm en ik uit Nederland en Georg Senoner uit Italië.

De jongste in het gezelschap is een jongen van 28 die sustainable management studeert en daarvoor deze zomer in Ghana was. Dus we hadden ook meerdere generaties in de zaal. Gisteren hebben we een opstelling gedaan waarin de banken, de politiek, de multinationals, China (als opkomende cultuur), onderwijs, de kerkelijke instituties, de mensen die gewelddadig tegen zichzelf zijn, de armen en hun moeders en de aarde voorkwamen. Daarnaast was er een element dat nauw verbonden was met 'the emerging future'. Voor deze mensen die op wereldschaal bezig zijn met veranderingen en social movements, was het een heel indrukwekkende ervaring. Wat ze er vooral uit wilden leren was wat de momenten zijn waarop het ene systeem over gaat in het andere. Otto spreekt van een samenleving 1.0 als de centralistische samenleving; 2.0 als de samenleving van in divisies verdeeld centralisme; 3.0 als een netwerksamenleving en 4.0 als een samenleving die nog moet komen (moet, want het zijn idealisten, die oprecht vinden en voelen dat er iets moet veranderen in deze wereld; dat is een verschil met mij, die denkt dat verandering begint met de wereld te nemen zoals die is). Heel interessant was dat in de opstelling, die zich geheel op eigen kracht ontwikkelde, de verschillende fasen te zien waren en ook een begin van hoe 4.0 er uit zou kunnen zien.

Bij fase 4.0 ontstond een nieuw soort bewustzijn, bijna een collectief bewustzijn. In elk geval een waarnemen van andere spelers in het veld en de behoefte om *nieuwe betekenissen* te geven aan de samenleving. Als multinational was het grappig om een aantal leidende principes door alle fasen heen te hebben en te houden: het gevoel oprecht iets goeds te doen in de wereld; de aandacht voortdurend te richten op daar waar iets levendigs aan het beginnen is; autonomie willen houden; en ten slotte als een soort tegenpool: de angst alleen gelaten te worden of alleen over te blijven.

Bij de nabespreking sprak elk van de 11 representanten, meest nog vanuit de rol, wat ze meegemaakt hadden in hun 'journey'. Die ronde was enorm rijk. Een kortere, tweede ronde, gaf een reflectie op het geheel.

Het andere voor ons interessante was dat deze veranderaars van het 'fameuze' MIT, die al jaren denken en doen over de ontwikkeling van organisaties en grotere systemen, geïnteresseerd bleken in onze fenomenologische manier van naar organisaties en sociale systemen kijken. Het was ook bijzonder dat Otto Scharmer de initiatiefnemer was in deze zelfopstellende opstelling. De meeste mensen waren vrijwel blanco als het om opstellingen ging. De dag ervoor hadden we met elkaar een structuur opstelling, de waardendriehoek gedaan om te zien waar ieders aandacht voor deze twee dagen lag en een archetype opstelling naar een quote van Nietzsche.

Bij de Global Opstelling van vandaag was geen begeleider, alleen een sterk veld van betrokken mensen die bereid zijn kwetsbaar te zijn, grenzen te naderen en te onderzoeken. Meestal ben ik huiverig voor opstellingen over grote wereldthema's. Tot mijn verrassing was er geen moment een gevoel van grandiosity in de zaal. Het maakte eerder iedereen heel bescheiden.

Na afloop vraagt Otto: 'Wat is de minimale structuur om dit soort opstellingen te kunnen laten ontstaan en beschikbaar te maken voor betrokken veranderaars?'

's Avonds heb ik een lang gesprek met Otto over zijn wortels, waarin Rudolf Steiner en Goethe een belangrijke rol spelen. Otto voelt zich erg verbonden met de fenomenologische manier van kijken van Steiner, omdat dat mensen kan helpen vrij te denken en buiten bestaande patronen te denken.

Het Presencing Institute ontwikkelt zogenaamde 'awareness based social technologies' met als doel om die beschikbaar te maken voor veranderaars, innovators en local communities. Ik denk dat opstellingen zeker onder de categorie awareness based social technologie valt en ben ook benieuwd of en hoe in de toekomst de benadering van het Presencing Institute en die van opstellingen aan elkaar kunnen groeien.

De volgende avond gingen we nog even kijken naar de Occupy Boston beweging, een tentenkamp in het financiële district. Noam Chomsky hield een lezing in de buitenlucht over hoe het zover gekomen is met Amerika. Het was wel weer bijzonder om een massabijeenkomst mee te maken. Iedereen op straat was ontzettend beleefd en respectvol naar elkaar.

De roeiwedstrijden op de Charles River en de wandelingen door Boston en niet te vergeten Harvard University Campus waren een welkome verandering en nodig om alle indrukken te laten bezinken.

Twee dagen later begon het eerste Global Forum, waar een kleine driehonderd mensen van over de hele wereld voor twee dagen bijeen kwamen om uit te wisselen en te co-creëren rond Theory U. De eerste ochtend overviel me: na het zo intens experimenteren nu weer in zo'n grote groep. Bovendien werd er veel gepraat, met name succesverhalen.

Gelukkig kende ik Marcello van het cosmetica concern Natura uit Brazilië. Hij had het over de schaduwkanten en hoe daar mee om te gaan in zijn grote bedrijf. Dat was een hele opluchting voor mij, dat van die schaduwkanten onder ogen zien.

In de middag besteedde we veel aandacht aan 'The Village', en 'Social Presencing Theatre', heerlijk met het lijf bezig zijn en minder praten. Langzaam zakken we met zijn allen van downloading naar sensing.

's Avonds moet ik helaas het vliegtuig halen naar Parijs, en kan de tweede dag niet meemaken. Otto had al gezegd dat hij op de tweede dag alle deelnemers in groepen van tien tot een proces wilde uitnodigen, dat alles weg heeft van een zelfopstellende opstelling, rond het thema van de zich ontwikkelende wereld en de drie grote kloven: de ecologische kloof, de spirituele kloof en de sociale kloof. Overigens was het verbijsterend om te horen dat op dit moment drie maal zoveel mensen op aarde zichzelf doden, dan dat ze anderen doden, oorlogen meegerekend (de spirituele kloof).

Ik probeer Otto nog tot voorzichtigheid te manen, maar hij is vastbesloten tot dit experiment.

Van Maria krijg ik de volgende dag een enthousiaste sms: het experiment was intens, veel mensen haalden er een diepe ervaring uit. In de groepen van tien waren een aantal rollen voorgegeven: the marginalized poor, the suppressed self, mother earth, small business, big business, media, farmers, government en de overige rollen ter aanvulling door de groep zelf. In de grote groepsnabespreking bleven een aantal dynamieken doorgaan: zo kreeg degene die government had gerepresenteerd helemaal niet het woord en begon big business te schreeuwen.

Arawana heeft daarna uitvoerig een proces begeleid waarbij ieder de rol los kon laten, waarna er een 'Ma' (betekenisvolle stilte) van een kwartier was waarbij ieder de indrukken kon laten inzinken en de betekenis voor zichzelf naar boven kon laten komen.

Maria: 'Maar toen 's middags werd voorgesteld om in groepen over te gaan naar prototyping, het maken van voorstellen en beginnen van actie op grond van de ervaring van de ochtend, werd het me teveel en ging het te snel. Een wandeling langs de rivier voelde voor mij meer passend'.

We hebben allemaal het gevoel dat deze ontmoeting er een was met veel betekenis. Betekenis voor onszelf, die aanwezig waren, en betekenis voor zowel de verdere ontwikkeling van opstellingen als van Theory U.

Parijs,
Jan Jacob Stam
27 oktober 2011